

04. PRODUCĂTORUL, PRODUCȚIA ȘI SISTEMUL FACTORILOR DE PRODUCȚIE

PRODUCĂTORUL este persoana care utilizează resurse (naturale, de muncă și capital) pentru a produce bunuri și servicii. Satisfacerea nevoilor de consum ale oamenilor presupune producerea de bunuri și servicii. Scopul și rezultatul producției îl reprezintă crearea de utilități.

Producția este activitatea depusă de oameni cu scopul de a transforma resursele disponibile din societate corespunzător nevoilor, urmărind crearea de bunuri și servicii destinate consumului. Resursele atrase și consumate în procesul de producție sau altă activitate economică se transformă în **factori de producție**. Factorii de producție reprezintă **totalitatea elementelor care participă, într-un fel sau altul, la producerea de bunuri și servicii**.

După origine și specific factorii de producție sunt: a) Originari (primari) - munca și natura; b) Derivați - capitalul; neofactorii.

MUNCA este o formă a activității umane, o acțiune **conștientă**, cu **finalitate** (obținerea de bunuri și servicii necesare satisfacerii nevoilor) ca f.p. reprezintă totalitatea resurselor umane (fizice și intelectuale) efectiv antrenate în activități economice. În ultimă instanță se reduce la efort fizic și intelectual. În calitate de factor de producție, munca prezintă *două caracteristici*, și anume:

este un factor de producție primar (originar), o însușire intrinsecă a celui ce o execută;

este un factor activ, dinamizator și determinant al producției, al progresului material, deoarece prin munca are loc folosirea celorlalți factori de producție, perfecționarea și combinarea lor eficientă.

Aspecte ale asigurării cu factorul muncă:

- cantitativ: – existența resurselor de muncă în societate (acel segment al populației care desfășoară efectiv muncă)
- durata muncii (exprimată în timpul de muncă, nr. săptămânal de ore de muncă).

• calitativ: - nivelul pregătirii și calificării profesionale.

Exprimarea consumului factorului muncă:

- **fizic**: timpul de muncă (ore)
- **valoric**: salariile plătite posesorilor factorului muncă

PĂMÂNTUL (natura) elementele naturale brute atrase și folosite în producerea de bunuri și servicii; cuprinde suprafețele agricole, pădurile, apele, resursele minerale, fenomenele naturale ce pot fi utilizate în producție; are existență materială (substanță și/sau energie) și un caracter limitat (restrictiv) care se răsfrânge și asupra celorlalți f.p. ceea ce impune utilizarea rațională a acestui f.p.

Pământul, ca factor natural de producție, prezintă câteva trăsături specifice și anume:

a) *este un element natural preexistent*, neprodus de om, care asigura: locul pe care trăiește societatea umană; sediul și spațiul de desfășurare a proceselor de producție și activității economice în general; furnizor de resurse naturale (minerale și energetice).

b) *este un element durabil și regenerabil*;

c) *este limitat ca întindere*, dar dispune de o mare capacitate de regenerare și de creștere a fertilității ca rezultat al intervenției omului;

d) *este principalul mijloc de producție în agricultură*, constituind sursa principală de producere a alimentelor și de materii prime de origine agrosilvică pentru industria alimentară și unele ramuri ale industriei ușoare.

Exprimarea consumului factorului pământ se face **numai valoric** prin cheltuielile cu dobândirea sau închirierea pământului respectiv

CAPITALUL	<p>reprezintă totalitatea bunurilor obținute prin muncă și folosite la producerea distribuția și comercializarea altor bunuri sau servicii (bunuri sau mijloace de producție)</p> <p>- este f.p. derivat (provine din procese de producție anterioare)</p> <p>- se mai numește capital tehnic (active fizice sau capital real) în acest sens se distinge de capitalul financiar (fictiv) – active financiare, care iau forma titlurilor de valoare.</p>	<p>sursa formării capitalului real – investițiile – cheltuieli pentru dezvoltarea capacităților de producție, pentru refacerea și îmbunătățirea acestora și pentru creșterea stocului de capital circulant</p> <p>Investiția</p> <p>brută – referitoare la toate sursele utilizate</p> <p>netă – referitoare numai la partea de venit economisit destinată sporirii capitalului fix.</p>
criteria:	Capital fix (Kf)	Capital circulant (Kc)
participare consum înlocuire recuperare	<p>- la mai multe acte de producție</p> <p>- treptat (prin uzură)</p> <p>- după mai mulți ani de utilizare</p> <p>- durată mare</p>	<p>- la un singur act de producție</p> <p>- în care se și consumă și</p> <p>- după care trebuie înlocuit</p> <p>- durată scurtă</p>
Exemple:	construcții, mașini, utilaje, instalații, instrumente, echipamente, tehnică de calcul, licențe etc.	materii prime, materiale, combustibili, semifabricate, energie, apă folosite în producție
*	<p>- Uzura fizică – pierderea treptată a caracteristicilor de funcționare datorită folosirii în producție sau acțiunii distructive a agenților naturali.</p> <p>- Uzura morală – deprecierea capitalului fix înainte de limita maximă a utilizării datorită introducerii progresului tehnic respectiv a apariției de capital fix similar mai performante.</p>	
Exprimarea consumului de capital	- numai valoric prin amortizarea Kf (A) adică recuperarea treptată a prețului de cumpărare a Kf prin includerea în prețul de vânzare al fiecărui produs a unei părți din aceste cheltuieli. (fondul de amortizare face posibilă înlocuirea Kf)	<p>- fizic: în unitățile fizice specifice (# consumul tehnologic sau specific - cantitatea consumată de Kc în expresie fizică pentru obținerea unui bun economic)</p> <p>- valoric: în unități monetare</p>
Neofactorii	factori de producție ce se manifestă în economiile moderne: întreprinzătorul, întreprinderea, informația	

PRODUCTIVITATEA

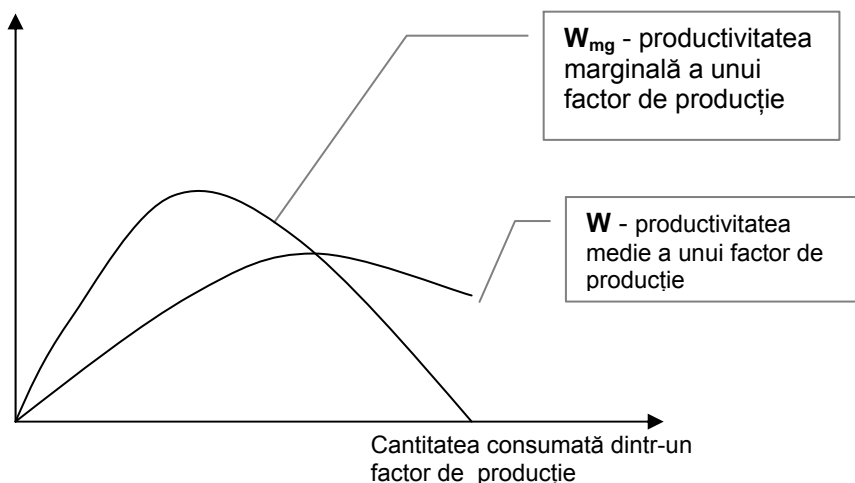
Conceptul de productivitate. Productivitatea reprezintă eficiența, (randamentul) cu care sunt combinați și utilizați factorii de producție în procesul de producere a bunurilor economice și a serviciilor. Productivitatea exprimă legătura cantitativă dintre producția obținută (Q) în condiții concrete de loc și de timp și factorii de producție utilizați (FP/U):

$$W = \frac{Q}{FP_u}$$

Dinamica productivității, adică modificarea în timp a nivelului productivității se măsoară cu ajutorul indicelui de dinamică, care se calculează ca raport între productivitatea din perioada curentă (W_i) și productivitatea din perioada de baza (W_0) pe baza relației:

$$I_{W1/0} = \frac{W_1}{W_0} \cdot 100$$

Sporirea rodniciei cu care se consuma factorii de producție ca rezultat al progresului tehnic se reflectă în *legea creșterii productivității*.

Formele productivității

Productivitatea îmbracă mai multe forme și se exprimă printr-o mare varietate de indicatori în funcție de mai multe criterii:

1. *Din punct de vedere al nivelului activității* se disting:

- a) productivitate la nivel de întreprindere, secție sau loc de muncă;
- b) productivitate la nivel de ramură economică;
- c) productivitate la nivelul întregii economii naționale.

2. *După forma de exprimare* se deosebesc:

- a) productivitate fizică (reală) determinată în unități de măsură naturale sau fizice (tone, metri etc.), sau în unități, convențional-naturale (exemplu: tractoare convenționale de 15CP);
- b) productivitate valorică (monetară) determinată ca raport între valoarea producției (Q) și factorul (factorii) de producție utilizați (FPu).

3. *După modul de calcul al indicatorilor* se disting:

- a) **productivitate medie**;
- b) **productivitate marginală**.

4. *După modul în care se reflectă rezultatele activității economice* se disting:

- a) **productivitate brută** care se calculează prin raportarea valorii totale a producției (care cuprinde și consumurile materiale) la factorii de producție utilizați;
- b) **productivitate netă**, calculată ca raport între valoarea nou creată (valoarea adăugată) și factorii de producție utilizați.

5) *Din punct de vedere al ariei de cuprindere a indicatorilor*, se pot distinge: **productivitatea parțială** și **productivitatea globală**.

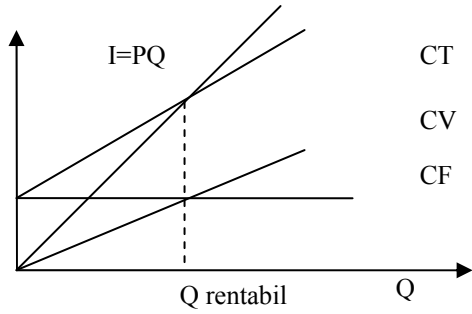
Graficul productivității medii și marginale.

- curba productivității marginale taie curba productivității medii în punctul maxim al acesteia;
- curba productivității marginale este deasupra nivelului productivității medii atunci când productivitatea marginală este crescătoare;
- curba productivității marginale se afla sub curba productivității medii, atunci când ea este descrescătoare

PRODUCTIVITATEA	medie	marginală
<p>Productivitatea parțială este productivitatea unui singur factor de producție, considerat a fi originea productivității (munca, pământul sau capitalul), ceilalți factori rămânând neschimbați. În funcție de factorul luat în considerare, productivitatea parțială poate fi: productivitatea muncii, productivitatea capitalului și productivitatea pământului.</p>	<p>Productivitatea medie a muncii se calculează ca raport între producția totală (Q) exprimată în unități fizice și valorice și cantitatea de muncă utilizată (L), exprimată în număr de muncitori, numărul de om-ore sau om-zile lucrate.</p> $W_{mL} = \frac{Q}{L}$	<p>Productivitatea marginala a muncii reprezintă suplimentul de producție (Q) obținut ca rezultat al utilizării unei cantități, suplimentare de muncă (L), în condițiile în care ceilalți factori rămân constanți:</p> $W_{mgL} = \frac{\Delta Q}{\Delta L}$
	<p>Productivitatea medie a capitalului se determină ca raport dintre producția obținută (Q) și capitalul utilizat (K), pe baza relației:</p> $W_{mK} = \frac{Q}{K}$	<p>Productivitatea marginală a capitalului reprezintă sporul de producție obținut ca urmare a utilizării unei cantități, suplimentare de capital, ceilalți factori rămânând constanți. Se determina pe baza relației:</p> $W_{mgK} = \frac{\Delta Q}{\Delta K}$ unde: Q - sporul de producție obținut; K- sporul de capital utilizat
	<p>Productivitatea medie a pământului se calculează ca raport între rezultatul obținut (Q) și suprafața de teren utilizat (P) exprimată în m², ha etc.</p> $W_{mP} = \frac{Q}{P}$	<p>Productivitatea marginală a pământului (W_{mgP}) exprimă randamentul ultimei unități de teren atras în activitatea economică.</p> $W_{mgP} = \frac{\Delta Q}{\Delta P}$ unde: Q - variația absolută a producției; P - variația absolută a suprafeței de teren
<p>Productivitatea globală exprimă eficiența agregată a tuturor factorilor de producție combinați și implicați în obținerea unui rezultat (se determina la rândul ei ca productivitate globală medie și productivitate globală marginală)</p>	<p><i>Productivitatea globală medie</i> se calculează ca raport între volumul rezultatelor (Q) și volumul factorilor de producție evaluați, în unități bănești pe baza relației:</p> $W_{gm} = \frac{Q}{L + K + P}$	<p><i>Productivitatea globală marginală</i> (W_{gmg}) exprimă eficiența ultimei unități din toți factorii de producție utilizați:</p> $W_{gmg} = \frac{\Delta Q}{\Delta L + \Delta K + \Delta P}$
<p>Importanța și factorii creșterii productivității. Productivitatea este un indicator de performanță economică, un indicator calitativ a cărui evoluție reflectă într-o formă foarte sintetică perfecționarea tehnicii, a tehnologiilor și a organizării producției, calificarea și perfecționarea oamenilor. a) La <i>nivelul fiecărei întreprinderi producătoare</i>, creșterea productivității muncii este factor de baza al creșterii producției de bunuri și servicii la același număr de persoane ocupate, sau chiar la un număr mai mic. Producția întreprinderii = Numărul persoanelor (cantitatea de munca) x Productivitatea muncii fiecărui ocupat (Q = L); b) <i>Pentru consumatori</i>, efectele sunt pozitive, deoarece contribuie la sporirea salariului, economisirea timpului de munca și creșterea timpului liber; c) <i>Pentru economia națională</i>; creșterea productivității reprezintă baza progresului economic, factor hotărâtor în creșterea producției de bunuri și servicii. <i>Principali factori al creșterii productivității</i> sunt următorii: factori naturali - clima, fertilitatea solului etc.; factori tehnici - aplicarea tehnicilor și tehnologiilor moderne; factori economici - nivelul de organizare a producției și a muncii, calificarea salariaților, cointeresarea materiala etc.; factori psihologici - motivația în munca, climatul relațiilor de muncă etc.; factori sociali - nivelul conștiinței profesionale, stimularea morală etc.</p>		

COSTURILE PRODUCȚIEI

Niveluri		Structura costurilor	<i>după modificarea în funcție de variația producției (Q) CT=CF+CV</i>	
GLOBAL	COSTUL TOTAL (CT) <i>totalitatea cheltuielilor efectuate de un agent economic pentru realizarea unui bun sau serviciu (include atât cheltuieli de producție cât și de desfacere)</i>	<i>după natura cheltuielilor</i> CT=Cmat + Csal	<i>(cheltuieli care nu se modifică la modificarea producției - Q)</i> CF - costuri fixe	<i>(cheltuieli care se modifică la modificarea producției - Q)</i> CV - costuri variabile
	CT = CF+CV CT = Cmat + Csal	Cheltuieli materiale <i>Cmat</i>	# Kf - amortizarea Kf (A) # chiria (cu factorul pământ) # alte cheltuieli: iluminat, încălzire	# Kc – materii prime, materiale, combustibil, energie, apă pentru producție
		Cheltuieli salariale <i>Csal</i>	# salariile indirecte (ale personalului neimplicat direct în producție, tehnic și administrativ)	# salariile directe (ale personalului implicat direct în producție)
MEDIU (unitar)	CTM: <i>nivelul costurilor pe o unitate de producție realizată</i>	$CTM = \frac{CT}{Q} = CFM + CVM$	$CFM = \frac{CF}{Q}$	$CVM = \frac{CV}{Q}$
MARGINAL	Cmg: <i>cheltuielile suplimentare (ΔCT) antrenate de modificarea producției(ΔQ) (sporul de CT generat de creșterea Q cu o unitate)</i>	$Cmg = \frac{\Delta CT}{\Delta Q} = \frac{CT_1 - CT_0}{Q_1 - Q_0} = \frac{\Delta CV}{\Delta Q}$	Pentru o perioadă scurtă de timp , adică în intervalul în care un producător poate spori producția în limitele capacităților de producție existente # Cmg = CTM când CTM minim # Cmg > CTM când CTM crește # Cmg < CTM când CTM scade pe termen lung (când sunt posibile modificări la scara producției) dependența costurilor de producție se schimbă, respectiv acestea au tendință de scădere datorită creșterii randamentului f.p.	

Pragul de rentabilitate al producției (QR) reprezintă acel nivel al producției peste care activitatea devine rentabilă.
 $P_{QR} = CT + Pr$;
 $Pr = 0 \Rightarrow P_{QR} = CT$;
 $CT = CF + CV \Rightarrow P_{QR} = CF + CV \Rightarrow Q_R = P/(CF + CV)$

PROFITUL

Accepțiuni ale profitului: **1)** venitul destinat recompensării posesorului de capital, pentru utilizarea acestuia în calitate de factor de producție; **2)** Din punct de vedere contabil, profitul este un venit rezidual, determinat ca diferență între prețul de vânzare al unui bun și costurile sale totale de producție.

Prețul de vânzare al unui bun-marfă (P) are două componente: prețul = cost + profit. **$P = C + Pr$**

La nivelul întreprinderii, profitul este rezultatul activității de producție și comercializare și se stabilește pe baza datelor existente în două conturi: **cheltuieli** și **venituri** (încasări din vânzarea produselor și serviciilor). Din compararea acestor două conturi și componente pot rezulta următoarele situații:

- Cheltuieli < Venituri = Profit;
- Cheltuieli > Venituri = Pierderi;
- Cheltuieli = Venituri = 0, punct mort al activității întreprinderii.

Profitul reprezintă scopul și rațiunea activității economice și este expresia eficienței. Pe de o parte, el reflectă, într-o formă concentrată, rezultatul activității de producție și inovație, de creștere a productivității, precum și de reducere a costurilor. Pe de altă parte, mărimea și evoluția profitului reflectă eficiența, adaptării întreprinderii la cerințele în continuă mișcare și diversificare ale pieței. Fără profit nici o întreprindere nu poate supraviețui și mai ales nu poate progresa, însă obținerea profitului nu este suficientă pentru a progresa. Progresul real depinde în mod hotărâtor de modul cum este utilizat profitul, de economisirea și investirea unei părți importante a acestuia pentru dezvoltare și modernizare.

Natura și componentele profitului. Profitul contabil este profitul total obținut de o firmă la sfârșitul unui exercițiu financiar (an) și determinat pe baza datelor din contabilitate, ca diferență dintre costul contabil (cost fix + cost variabil) și veniturile încasate din vânzarea producției. Acest profit, în teoria economică, are două componente (forme): a) profitul normal; b) profitul supranormal.

1. Profitul normal, obișnuit sau ordinar, este acea parte a profitului total care revine întreprinzătorului ca remunerare sau recompensă pentru factorii proprii de producție utilizați în activitatea economică respectivă;

2. Profitul supranormal, căruia i se mai spune și profitul economic, reprezintă acea parte a profitului total care depășește profitul normal. El se poate constitui din: **a) profiturile anormale**, rezultate din profiturile suplimentare pe seama unor factori sau împrejurării cu caracter limitat („quasi-rentele”), ca de exemplu: avantajul de care dispune un întreprinzător care aplică o inovație, până la extinderea acesteia și la celelalte întreprinderi din ramura respectivă; avantajul de a utiliza muncitori mai calificați, în condițiile în care numărul acestora este limitat (temporar). **b) profitul de monopol** pe care îl obține o întreprindere care dispune și beneficiază de anumite condiții naturale sau economice pe care concurenții ei nu le au.

Profitul se obține, în general, în întreprinderile sau de către firmele care investesc capital în industrie, construcții, agricultură, comerț, servicii, bănci, societăți de asigurări și alte domenii. Capitalul inactiv nu aduce posesorului său profit, iar în condiții de inflație el se depreciază intens.

Criteriul legitimității însușirii profitului: Profitul normal poate fi considerat și **profit legitim**, întrucât el revine inițiatorului firmei și deținătorului capitalului în virtutea celor două calități și a serviciilor cu care el contribuie la activitatea economică. Principali factori care conduc la obținerea de profit legitim sunt: perfecționarea tehnicii și tehnologiilor de producție, creșterea productivității, înnoirea și îmbunătățirea produselor, organizarea superioară a producției. **Profitul nelegitim** este profitul obținut de întreprinzător fără a fi avut vreo contribuție la activitatea economică, constituind ceea ce se numește o sursă de îmbogățire fără cauză, sau un venit rezultat din circumstanțe favorabile independente de posesorul factorilor de producție și de beneficiar. Profitul nelegitim este cel obținut ca urmare a exploatării unor resurse mai favorabile, a inflației, a unor conjuncturi mai favorabile.

Funcțiile profitului. Rolul important și funcțiile profitului în dezvoltare (la nivelul întreprinderii și pe planul general al economiei și societății): **1) factor motivațional pentru întreprinderi** – răsplătește factorul capital și pe întreprinzător pentru a-și asuma riscurile de a investi într-un domeniu sau altul și de a dezvolta inițiativa economică; **2) permite creșterea economică** constituind o sursă de bază a investițiilor pentru crearea de noi capacități de producție și pentru dezvoltarea sau

modernizarea celor existente; **3)** constituie **expresia eficienței** și reușitei economice, a utilizării raționale a resurselor și factorilor de producție, **4) funcție de analiză și control** asupra activității firmelor. Profitul poate fi obținut, în primul rând, pe căi și prin mijloace aflate în concordanță, cu principiile și normele economiei de piață, pe căi legale, dar el poate fi obținut și prin abateri sau chiar încălcări flagrante ale acestora. De aceea, pe baza acestui criteriu - căile și metodele de obținere - profitul întreprinderilor poate fi împărțit în două categorii: profit legal, care se realizează în condițiile respectării uzanțelor și normelor legale și profit nelegal obținut prin metode și acțiuni aflate în contradicție cu acestea cu sunt: umflarea artificială a costurilor și, respectiv, diminuarea profitului în evidențele întreprinderii în scopul diminuării obligațiilor fiscale, ceea ce reprezintă evaziune fiscală; producerea și vânzarea de produse cu efecte nocive directe pentru consumatori, deci prin abateri de la cerințele de calitate; practicarea unor prețuri de vânzare excesiv de ridicate, abuzând de poziția dominantă pe piață; obținerea de profit cu prețul poluării mediului înconjurător, pe seama în lăturării sau diminuării deliberate a investițiilor sau cheltuielilor destinate protecției mediului ș.a.

Masa și rata profitului sunt indicatorii principali prin care se exprimă mărimea profitului.

Masa profitului (Pr) este suma totală a profitului obținut de o întreprindere, de un agent economic sau la nivelul ramurii sau economiei naționale într-o perioadă de timp. Masa profitului evidențiază nu numai mărimea absolută a rezultatului net al activității întreprinderii, ci și posibilitățile de autofinanțare a acesteia, care rezultă din modul de utilizare a profitului.

Profitul brut (Pr_B) este calculat ca diferență între venituri și costuri. **Profitul admis** sau **net** este rezultat în urma plății la bugetul de stat a impozitului pe profit (**I**); reprezintă instituționalizarea unei mărimi a profitului ce se determină pe baza politicii statului de a asigura un anumit profit agenților economici. **Pr_N = Pr_B - I**

Profitul care rămâne la dispoziția întreprinderii se repartizează pentru: finanțarea investițiilor și a unor lucrări de dezvoltare și modernizare; finanțarea creșterii normale a stocurilor de materii prime și materiale în vederea creșterii producției; crearea de rezerve pentru prevenirea unor riscuri sau pentru acoperirea unor nevoi neprevăzute; participarea salariaților la profit; plata dividendelor convenite acționarilor și asociaților, susținerea unor acțiuni sociale și culturale etc.

Rata profitului (R_{Pr}) caracterizează mărimea relativă a acestuia, determinându-se ca raport procentual între masa profitului, pe de o parte, și capitalul folosit sau cifra de afaceri, pe de altă parte. Prin cifra de afaceri (CA) se înțelege volumul încasărilor din activitatea proprie a întreprinderii. Uneori, rata profitului se exprimă și ca raport procentual între profitul total și costul total al producției.

$$R_{Pr} = \frac{Pr}{K} \times 100 \quad R_{Pr} = \frac{Pr}{CA} \times 100 \quad R_{Pr} = \frac{Pr}{CT} \times 100$$

Rata profitului exprimă gradul de profitabilitate sau de rentabilitate a întreprinderilor. Prin profitabilitate se înțelege capacitatea unei întreprinderi de a genera profit.

Masa și rata profitului depind de: **1.** Mărimea prețului de vânzare al produselor respective pe piață; la un cost de producție și comercializare dat, profitul este cu atât mai mare, cu cât prețul de vânzare este mai ridicat; **2.** Nivelul costului mărfii (mărfurilor) sau serviciilor. La un preț de vânzare dat, profitul este cu atât mai mare cu cât costul producției este mai mic. **3.** Volumul producției de bunuri economice realizate de întreprindere, cu care se află în relație direct proporțională; **4.** Structura produselor și serviciilor realizate de întreprindere; dacă ponderea produselor care se vând cu profit ridicat crește, crește și suma totală a profitului, iar dacă ponderea acestora în producția totală se reduce în favoarea produselor cu profit mic, profitul se micșorează; **5.** Viteza de rotație a capitalului se exprimă fie prin numărul de rotații efectuate într-un an, fie prin durata de timp care se scurge din momentul avansării capitalului și până la obținerea profitului; cu cât este mai mare viteza de rotație, cu atât sunt mai mari masa și rata anuală a profitului; **6.** Modul cum se împarte valoarea produsului între posesorii factorilor de producție.